

etaplus | Meno teritorija #12 | 2022/12/30

PARODA –
TARSI TRAMPLINAS
Į SUVOKIMĄ

2

„VIRUS MADA / VIRUS
FASHION“ – IR ŠIAULIETIŠKA
KOSTIUMŲ DVASIA

3

JUOKAS
CIVILIZACIJŲ KARE

5

SAKSOFONAS AR
DIRIGENTO BATUTA?
ABU!

6

ŠIAULIŲ ISTORIJS MUZIEJUJE
ATIDARYTA ATVIRŲ
SAUGYKLŲ EKSPOZICIJA

7

AR SUNKU BŪTI JAUNAM?
MARTYNOS JAN PAVEIKSLŲ
HEROJĖS IEŠKO ATSAKYMŲ

8

PARODA – TARSI TRAMPLINAS Į SUVOKIMĄ

Šiuolaikinio meno festivalis „Virus’27“ šiais metais šiauliečiams padovanojo ne vieną įspūdingą performansą, spektaklį, instaliaciją, cirko ar mados šou, tačiau pagrindinis akcentas visuomet išlieka parodos, kurių šįmet festivalyje atidaryta net aštuonios!

Visi parodų autoriai verti pirmųjų puslapių, tačiau šį kartą pasirinkome pakalbinti fotografą Joną Staselį, kurio paroda „Kaukių balius“ kviečia ne tik šventiškai sutikti Naujuosius Metus, bet ir nostalgikai pasižvalgyti po 90-ųjų grožio konkursus Lietuvoje ir pasinerti į estetinį jų pasaulį bei antropologiniu žvilgsniu patyrinėti to meto visuomenės slinktis, moterų norą nusimesti sovietinės skareles ir, pasipuošus bikiniais ir deimantinėmis karūnomis, įžengti į Vakarų pasaulį, kuriame laukė nauji, neatrasti iššūkiai.

Jonas Staselis šiuo metu yra Lietuvos meno kūrėjų asociacijos ir Lietuvos spaudos fotografų klubo prezidentas, o jo indėlis į fotografijos, ypač spaudos, žanro plėtrą ir sklaidą ne tik Lietuvoje, bet ir užsienyje yra neįkainojamas, kadangi daugelis procesų nebūtų prasidėję, jei ne Jono iniciatyva būti tarp kūrėjų, veikti įvairiose kultūros ir meno organizacijų tarybose, sąjungose.

– 90-aisiais Lietuvos visuomenėje prasidėję virsmai reiškė naujas žaidimo taisykles įvairiausiose srityse. Pradėjo kristalizuotis tolesnės politikos, kultūros, švietimo kryptys, Lietuvos meno pasauliui atsivėrė nauji horizontai ir galimybės. Pats tuo metu dirbote fotokorespondentu dienraštyje „Lietuvos rytas“. Kaip atrodė Jūsų kasdienybė?

– Nors ir tikėjomės, kad demokratiją mums padovanos kartu su laisve, deja, ją kūrėme taip, kaip supratome – pagal trauminės tarybinės okupacijos patirtis ir senelių prisiminimus apie nepriklausomą Lietuvą. Laisvos žiniasklaidos fotožurnalisto darbas buvo įdomus, bet ir nelengvas, atsakingas, kaip ir kiekvieno dalyvavusiojo šalies kūrime. Tuo metu žiniasklaidos vaidmuo ir įtaka buvo milžiniški, pasitikėjimas ja atėjo iš Atgimimo ir Sąjūdžio laikmečio. Esu labai dėkingas Vilniaus universiteto žurnalistikos dėstytojams už supratimą, kas yra atsakinga žurnalistika, kuri 1990–1992 m. suformavo keturių žurnalistikos disciplinų dėstytojai. Laikmetis buvo ne tik spalvingas, bet ir baigus. Iki pirmojo dešimtmečio vidurio šalyje siautėjo laukinių Vakarų papročiai su iššaknijusiu banditizmu. Nors dirbdami žiniasklaidoje tarsi ir buvome apsaugoti, tačiau gana dažnai tekdavo iš arti ir gana rizikingai susitikti su banditizmo grimasomis bei pasekmėmis. Nors mano temos buvo jaunimas, kultūra, populiarioji muzika, televizija, tačiau, dirbdamas fotožurnalistu, esi kaip gaisrininkas – nežinai, kada ir kur atsidsursi.

Pamenu, vieną vakarą jauėjau iš redakcijos, sužinojau, kad turiu tik kokią valandą vakarienei, nes su kolega turime važiuoti į Jonavą, kur agresyvus asmuo paėmė dvi įkaites ir užsidarė jų bute. Visą naktį šalia daugiabučio laukėme, kuo baigsis įkaitų drama. Baigėsi paryčiais, kai policijos snajperis per orlaidę nušovė agresorių. Laimei, kad įkaitės fiziškai ne nukentėjo, bet galime tik nuspėti, kokias psichologines traumas patyrė.

1995–1996 m., kai „Lietuvos rytas“ nusprendė „Laikinosios sostinės“ savaitraštį leisti kaip dienraštį, gerą pusmetį dirbau Kaune. Puikiai pamenu, kai vakarais, jau sutemus, eidavau Laisvės alėja ir jausdavau į nugarą smingančius vyrų žvilgsnius – aš tuomet buvau ilgaplaukis. Laimei, mano ūgis beveik du metrai, tai palydėdavo tik žvilgsniais, o ne žingsniais.

Tačiau pilna ir puikių atsiminimų, ypač iš naujai besiformuojančių kultūros bei meno renginių formų, jų laisvės ir minties gaivumo, nors, žvelgiant iš mūsų, ir ten buvo keistų dalykų. Vieni nuostabiausių prisiminimų – apsilanky-

mai menininkų dirbtuvėse. Daugeliu atvejų kartu su kolegomis praleisdavome ištikus pusdienius pas menininkus, nes nereikdavo skubėti išsiųsti informacijos čia ir dabar. Niekada nenorėjau būti fotografo iliustratoriumi, man visada buvo svarbu pajusti asmenybę ir tik įgijus pašnekovo pasitikėjimą pavykdavo sukurti įdomių portretų. Žvelgdamas atgal, dažnai nustembu, kaip tuomet dar sąmoningai to nesuprasdamas pasirinkdavau fiksuoti laikmečio ženklus. Tai buvo ir mano jaunystės metai.

– Kaip nuo Nepriklausomybės atkūrimo keitėsi mūsų spaudos fotografija? Ar galime ją vertinti užsienio spaudos fotografų kontekste? Ar turime pavadinti, kurios spaudos fotografijos raidai yra reikšmingos?

– Tuo metu, jei neskaičiuotume Nepriklausomybės paskelbimo, Sausio 13-osios ir sovietų armijos išvedimo, Lietuva nelabai domino užsienio žiniasklaidą, tad susitikimų su kolegomis iš užsienio nebuvo daug. Pamenu, kai į vienas pirmųjų tarptautinių futbolo klubų varžybų buvo atvykę žurnalistai ir fotožurnalistai iš Olandijos. Tuomet Lietuvoje jie viešėjo gal savaitę. Kaip mane susirado – nepamenu. Viešnağės metu juos kuravau, pasakojau apie šalį, padėjau surengti susitikimus. Šių laikų terminologija – buvau tarsi jų „fikseris“, pats to nesuprasdamas. Tiesiog norėjosi, kad kolegos kuo daugiau sužinotų ir papasakotų savo

4 LIETUVOS ŽINIOS 1998 RUGPJŪČIO 5 NR. 75

Jono Staselio asmeninio archyvo nuotraukos.

džiamų laikraščių fotografų, laukdami, kol fotolaboratorijoje (kurioje jau spalvotas juostas ryškindavo beveik visų didžiausių leidinių fotografai) ryškinasi juostelės, nusprendė atspūsti ir pasidžiaugti vasaros gėrybėmis. Kilo mintis: o kodėl nesubūrus klubo? Suprantama – spaudos fotografų klubo. Ilgai nelaukus įvyko steigiamasis susirinkimas. Jis buvo surengtas nuostabų vasaros savaitgalį vieno iš steigėjų sodyboje, subūrusioje kiek daugiau nei dešimt fotografų vyrų ir vienintelę klubo moterį Džoją Barysaitę, kuri tuo metu buvo Prezidento Valdo Adamkus fotografė. To laikmečio skaitytojai tikriausiai pamena daugelyje spaudos leidinių publikuotą steigiamojo suvažiavimo dalyvių nuotrauką, kurioje fotografai nuogi stovi ant tiltelio, savo „grožybes“ prisidengę tik fotoaparatais. Vienintelė Džoja sėdėjo ant tiltelio ir buvo apsirengusi.

Taip gimė „Canon“ fotoklubas, nes tuo metu didžioji spaudos fotografų dalis fotografavo „Canon“ fotoaparatais. Nuo antrojo vasarinio suvažiavimo kvietėme visus spaudos fotografus, nesvarbu, kokią techniką jie naudojo ar kuriame šalies mieste dirbo. Klubo prezidentai keisdavosi kas metus, jų viena pagrindinių atsakomybių būdavo surengti kitų metų suvažiavimą. 2000 m. kolegos šią misiją patikėjo man. Rengiantis 2001 m. vasaros suvažiavimui, kilo idėja ne tik visiems suvažiuoti prie ežero savaitgalį, bet ir atlikti kokią nors fotografinį veiksmą. Prie to daug prisidėjo ir kolega Kęstutis Vanagas. Taip buvo surengta viena didžiausių akcijų – „Šventoji – diena ir naktis“.

Jos metu net 36 fotografai iš visos Lietuvos Šventosios kurorte fotografavo vienos dienos akimirkas. Šis rekordas, kai vienu metu ir vienoje vietoje bendrą reportažą kūrė tiek daug fotoreporterų, buvo užfiksuotas Lietuvos rekordų knygoje. Po to, kai šeštadienį su fotoaparatais „gaudėme“ Šventosios gyventojus, poilsiautojus, iškylautojus, linksmuolius ir saulės šešėlius, sekmadienį Šventosios gyventojus ir kurorto svečius pakvietėme į 60 nuotraukų parodą, surengtą legendinėje „Paršelio rojau“ kavinėje.

Atidarius parodą, kolegos suprato, kad galime susibėgti iš visos Lietuvos ne tik pabendrauti, pailsėti, bet ir įamžinti savo kraštą bei populiarinti spaudos fotografiją.

► Nukelta į 4 p.

„VIRUS MADA / VIRUS FASHION“ – IR ŠIAULIETIŠKA KOSTIUMŲ DVASIA

Gruodžio 10 d. Šiaulių lengvosios atletikos ir sveikatingumo centro maniežo takeliais po trejų metų pertraukos vėl žingsniavo „Virus mada / Virus Fashion“ kolekcijas pristatantys modeliai, tvyrojo pasirengimo šventei jaudulys, makiažo aromatai, besirengiant vieninteliam Šiaurės Lietuvoje organizuojamam mados šou, kuris yra Šiaulių dailės galerijos vykdomo šiuolaikinio meno ir mados festivalio „Virus’27“ dalis.

„Šiaulių dailės galerija yra vienintelė biudžetinė įstaiga Lietuvoje, kuri organizuoja tarptautinį tokio masto mados šou“, – teigia galerijos direktorė Ernesta Šimkienė.

Šįmet „Virus mada / Virus Fashion“ pas žiūrovus grįžo išsiilgusi išpūdžių, tad mados kolekcijų pristatymus papildė trupės „Taigi cirkas“ spektaklis „Up To This Point“, *drag queen* menininko Alen Chicco pasirodymai, Neringos Poškutės „Žiedavimas / RingingII“ bei Edvino Mikulskio ir Valerijos Gneuševos performansai „Meet Me Halfway“, kurie šou suteikė išskirtinumo.

Andrius Lamausko nuotraukos.

Besirenkančius mados šou žiūrovus renginio metu pasitiko kūrėjų: Soteros Babrauskytės, Vytutės Navickaitės, Urtės Vaišytės, Luko Kaminsko, Oskaro Bogvilos, Agnės Degutytės, Nojaus Žardeckio, Augustės Každailytės, Simo Svienso, Rugilės Griškutės, komandos kolekcija „Kažkur matyta“, kurios kostiumai skleidė šiaulietišką dvasią. „Virus mada / Virus Fashion“ šįmet pristatyta net 11 kūrėjų kolekcijų:

Nargiz Salwos „Moments“ (Lenkija), Arturo Rybos „Metamorphosis“ (Lenkija), Annos Szczygiel „That’s the Way I am“ (Lenkija), „Anna Elizabete Fashion“ „Meadowseet“ (Latvija), Nilso Alencevičo „Stuffed Velvet in Mustard Sauce... €4.21“ (Latvija), Zaigos Brutanės „Peace Please“ (Latvija), Justinos Kuliešytės „Mundane Behaviours With Everyday Objects“ (Lietuva), Luko Ivanavičiaus

„luk45 1v4n4v1c1u5 x denim“ (Lietuva), Emilės Jurės „Siūlo galas“ (Lietuva), Emos Ugianskytės „Utopija“ (Lietuva), Rugilės Kalasevičiutės „dsm 5“ (Lietuva).

„Norisi pasidžiaugti, kad šis renginys tikrai reprezentuoja Šiaulių miestą kaip stiprų ne tik šiuolaikinio meno, bet ir mados dizaino centrą Šiaurės Lietuvoje, tad esame dėkingi Šiaulių miesto savivaldybei ir šiauliečiams už pasitikėjimą, begalinį palaikymą, nes tokio masto renginys būtų neįmanomas be finansinės paramos ir palaikančių savanorių bei rėmėjų būrio. Stiprų kultūrinį branduolį jaučia ir renginio svečiai bei dizaineriai, kurie džiaugiasi renginio įgyvendinimo kokybe“, – dalijosi išpūdžiais E. Šimkienė.

► Atkelta iš 2 p.

Mintis apie nacionalinį spaudos fotografijos konkursą, kurį turi daugybė pasaulio šalių, jau kelerius metus buvo aptariama susitikimų metu. Po parodos atidarymo, vykstant kasmečiam klubo susirinkimui, ir buvo nuspręsta – reikia įregistruoti klubą kaip organizaciją ir dažniau rengti tokias šventes. Kadangi už renginį Šventojoje buvo atsakingas aš, kolegoms mane delegavo į įregistruoti ir būti pirmuoju prezidentu, ką vėliau ir patvirtino steigiamasis susirinkimas.

Nuo 2002 m. klubas pradėjo rengti nacionalinį konkursą „Lietuvos spaudos fotografija“ (su to paties pavadinimo paroda bei metraščiu), kuris rengiamas ligi šiol, o nuo 2007 m. – tarptautinį fotožurnalistikos festivalį „Vilniaus fotografijos ratas“. Spaudos fotografijos konkurso organizavimas 2020 m. persikėlė į Lietuvos žurnalistų sąjungą, klubas, perdavęs organizatoriaus teisę, liko šio konkurso partneris, o festivalį rengia ligi šiol.

– **Dažnas iš mūsų perverčiame naujienų ir aktualijų vaizdus, net nesusimąstydami apie šio žanro išskirtinumą. Kokios Jūsų mintys apie spaudos fotografijos vertę? Kas ją sudaro?**

– Viena svarbiausių spaudos fotografijos verčių – laiko ženklų, žyminčių mūsų gyvenimo kismus, kūrimas šalies ir pasaulio vizualiniam metraščiui. Tai ir antropologinė veikla. Fotožurnalistu uždaviny – kaip įmanoma objektyviau ir nešališkiau fiksuoti įvykius, žmones, procesus. Gera spaudos fotografija nėra vien dokumentinė, kaip kartais norima sumenkinti jos vaidmenį. Juk kasdien susiduriame su žiniasklaidos pateikiamais vaizdais, tai mūsų kasdienis ir pirmasis susidūrimas su vizualiuoju menu. Jei šalies spaudos spaudos fotografija išliks kokybiška ir vertinga, formuojanti žmonių požiūrį į vizualųjį meną, žmonių tikėjimas vizualiojo meno prasme išliks gyvybingas. Jei dėliojant valstybės kultūros ir meno prioritetus spaudos fotografija bus nustumta į pakraštį, paliekant ją savieigai, visuomenėje gali susiformuoti įprotis, kad vizualioji raška yra tik vienadienis mažareikšmis dalykas, kas gali paveikti ir požiūrį į kitas vizualiojo meno sritis, jų parodų lankymą ar leidinių vertinimą.

Todėl klubas ir rengia tarptautinį fotožurnalistikos festivalį „Vilniaus fotografijos ratas“, kuris ne tik mūsų visuomenei pristato kokybišką spaudos fotografiją, jos „karalių“ fotopasakojimą, bet ir suteikia kolegoms galimybę tobulėti neišvykstant iš Lietuvos, bent kartą į metus susitinkant su užsienio kolegomis ir lektoriais, į festivalį atvykstančiais pasidalyti savo patirtimis ir žiniomis „Fotografų savaitgalio“ metu.

Prieš keletą metų ši festivalį ir jo darbus pristaciau Šiaulių dailės galerijoje. Per susitikimą ir po jo daugelis atėjusiųjų stebėjosi fotografijų ir fotopasakojimų kokybe bei jais skleidžiamomis prasmėmis. Šis festivalis labai prasmingas ir reikalingas mūsų minėtai šalies spaudos fotografijos raidai, kadangi nuo 1992 m. Lietuvoje fotožurnalistika nebedėstoma kaip specialybė.

– **Mąstant apie Fotografijos muziejų je šiuolaikinio meno ir mados festivalio „Virus‘27“ programoje pristatomą Jūsų parodą „Kaukių balius“, neišvengiamai norisi kalbėti apie spaudos fotografijų vertę, kuri dabar atsiveria žiūrovui jau ne kaip kasdiena, o kaip antropologinis tų laikų liudijimas. Kaip sugalvojote, kad reikia grožio konkursų archyvus paversti paroda?**

– Pradinė idėja kilo nuo 1996 m. Kauno Laisvės alėjoje sukurtos fotografijos. Jos parodoje nėra, bet liko kelrodė žvaigždė tolesnei archyvo analizei. Tų metų pavasari Laisvės alėjoje fotografavau paplūdimio madas pirmajam vasaros „Laikinosios sostinės“ šeštadienio numeriui. Modelių agentūros merginos, apsirengusios madingomis kostiumėliais ir bikiniais, pasiskolintais iš tuomet dar stovėjusiame „Merkurijuje“ esančių parduotuvių, pozavo prie alėjoje esančio fontano. Tik pradėjęs jas fotografuoti supratau, kad vyksta daugiau nei tiesiog ši fotosesija. Greitai pasikeičiau objektyvą ir merginos tapo bendro Laisvės alėjos ir praeivių konteksto dalimi. Keisti žvilgsniai, tuometė gatvės mada disonavo su jų apranga, nors buvo gegužės paskutiniosios dienos. Tai buvo ne tik aprangos kontrastai – tai buvo visuomenės reakcija į tai, ką jie pamatė, kaip priėmė šią fotosesiją miesto širdyje. Žmonių žvilgsniai, apranga, reakcijos ir buvo tai, kas, žvelgiant į šią fotografiją, ir pakėlė antropologinius klotus. Daugelį įsimintiniausių (bent man) savo fotografijų iki šiol nešioju vizualinėje atmintyje. Tai sukėlė prisiminimų apie laikmetį, tuomet ir pagalvojau, kad verta

vizualinę jų tėvų jaunystės refleksiją, nes perteikiamo laikmečio metu jų tėvai buvo maždaug atėjusių studentų amžiaus. Padėkojęs už jų refleksijas pasiūliau, kad susitikę su tėvais paklausinėtų apie jų jaunystę, pokalbį pradedant paroda, o vėliau pereinant į tėvų prisiminimus, nesusijusius su grožio temomis. Paroda pasinaudoti tarsi tramplinu į suvokimą, kokioje aplinkoje ir patirtyse brendo jų tėvai. Tai tarsi galimybė atrasti, kokie papildomi veiksniai, jų tėvų trauminės patirtys galėjo paveikti kartų konfliktą labiau nei tradicinis jo supratimas.

– **„Kaukių balius“ – labiau meninė, estetiškai paroda, bet į ją žiūrėsime ne tik grožėdamiesi fotografijų objektais, bet studijuosime kaip to meto medžiagą. Fantasmagorija, groteskas, moteriško grožio, aplinkos disonansas ir begalinis noras būti, elgtis vakarietiškai. Kodėl tuo metu grožio konkursai buvo tokie populiari?**

– Mus įsodino į laisvės laivą ir pasakė – plaukite. Daugeliu atveju irklavome, kaip išmanėme, krantas buvo toli, paklausti dar nelabai buvo ko. Tik vienas kitas turėjo galimybę pamatyti, kaip šis „grožis“ buvo kuriamas Vakarų kultūroje, o plačioji visuomenė labai norėjo dar nematytų „duonos ir žaidimų“.

Jono Staselio asmeninio archyvo nuotr.

► „Tik vienas kitas turėjo galimybę pamatyti, kaip šis „grožis“ buvo kuriamas Vakarų kultūroje, o plačioji visuomenė labai norėjo dar nematytų „duonos ir žaidimų“.“

jais pasidalyti surengiant parodą, kuri ir kitiems galėtų priminti jų laikmetį, nes kiekvienas jį išgyvenome individualiai, labiau ar mažiau skausmingai ar sėkmingai.

– **90-ųjų vaizdai fotografijose – madinga nūdienos tema. Kaip manote, kas žmonės traukia lankytis šio laikmečio parodose? Kiek tai susiję su nostalgija, o kiek su hipsteriško jaunimo tapatybės paieškomis, mada ir stiliumi?**

– Fotografijos atgaivina mūsų prisiminimus daug kartų labiau. Jos atgaivina ir kolektyvinės atminties klotus, prisiminimus apie visuomeninius procesus ar tiesiogiai su vaizdu nesusijusius dalykus. Vilniaus rotušėje po parodos atidarymo dar penkis kartus rengiau susitikimus su parodos lankytojais. Į vieną jų atėjo mano bendraklasis su žmona. Apžiūrėjęs parodą, pasakė, kad jam priminė pirmojo dešimtmečio laikmetį, dalykus, kurie visai nesusiję su parodos vaizdais, dalykus, kuriuos jis nelabai nori prisiminti. Tai buvo patvirtinimas, kad idėja pavyko, nes paroda nėra apie grožio konkursus – ji yra apie tą laikmetį per grožio konkursus.

Į parodą kolega atvedė ir studentus, kuriems dėstė. Pristatydamas jiems parodą, siūliau žvelgti į ją kaip į pirmojo nepriklausomybės dešimtmečio atmosferą ir

mūsų. Buvo visko. Vienoje parodos nuotraukoje matosi avanscenoje trumpais sijonėliais stovinčios grožio konkurso merginos. Didžioji jų dalis yra nūsikusios nuo žiūrovų ir „vizinga uodegas“. Tokį vaizdą iš arti puikiai matė pirmos penkios–septynios žiūrovų eilės.

Šiais laikais tai būtų sunkiai suvokiama, tačiau tuo metu tokia buvo jų prisistatymo choreografija. 1997 m. vyko ir vienintelis (kiek žinau) Lietuvoje „Misterio“ konkursas. Vaizdas buvo tikrai fantasmagoriškai groteskiškas, kai prie restorano sienos stovėjo keliolika vaikinų, apsitaikę trumpikėmis, bandantys demonstruoti kūno tobulumą, o prie restorano stalų sėdėjo vertinimo komisija ir žiniasklaidos atstovai. Pasitarę su parodos kuratoriais Liutauru Degėsiu ir Birute Skaisgiriene, to konkurso nuotraukų neįtraukėme į parodą, nes kelios jų būtų iškritusios iš bendro konteksto. Jos gal pateks į būsimas parodas, kaip ir minėtos Laisvės alėjos fotografijos.

– **Parodai apie grožį ir jo pergales parinkote „Kaukių baliaus“ pavadinimą. Nei kaukės, nei balius šiandien nekelia asociacijų su grožio konkursais. Kas slypi pavadinime?**

– Atsakyčiau parodos kuratoriaus Liutauru Degėsio žodžiais: „Parodos konceptas ir pavadinimas tyliai keitėsi – nuo

„Karalienių spindesio ir skurdo“ (perfrazuotas Honoré de Balzacas) iki „Lėlių namų“ (Henriko Ibseno) ir galiausiai „Kaukių baliaus“, kuriame susitinka šio baliaus dalyviai – nekaltos ir plėšrios, sėkmės ir vyrų ieškančios merginos, besimatuojančios smunkančias karalienių kaukes, jų mecenatai lyg vilkai, besislepiantys už groteskiškų avinėlių kaukių. Čia visi trokšta nors akimirksniui, nors trumpam apsimesti, susikurti dirbtinį spektaklį, vaidinimo, karnavalo pasaulį, kad galėtų įveikti kasdienybės pilkumą, porevoliucinės depresijos apatiją ir nusivylimą.“

– **Šįmet netekome režisieriaus Mantto Kvedaravičiaus, iš minčių nedingsta Roberto Kapos fotografija, kurioje kareivis užfiksuotas krintantis, pakirstas prieš kulkos. Karo akivaizdoje kyla įvairiausių vertės klausimų. Ar buvo verta aukoti gyvybę? Gal menininkas galėjo padėti sužeistajam? Gal svarbu ne fiksavimas, o dalyvavimas?**

– Roberto Kapos fotografija, ilgus metus buvusi laikmečio ikona, dabar jau praranda poziciją, nors ją dar daug kas laiko ikoniška. Yra atlikti tyrimai ir kyla labai daug klausimų dėl jos situacijos autentiškumo. Tyrinėtojų nepavyksta nustatyti kareivio žūties autentiškumo. Tyrinėjant kitus R. Kapos archyvus atrastos nuotraukos, fotografuotos iš apkasų, kai per juos šokantys kareiviai po kiek tai kadrų pasikartoja. O fotografijos būdavo pristatomos kaip mūsų akimirkos.

Kalbant apie R. Kapą, norisi pacituoti Virginijaus Kinčinaičio straipsnį „Fotoistorijų dramaturgija“, publikuotą 2016 m.: „1933 m. kartu su drauge, taip pat fotografe Gerda Taro, A. Fridmanas emigravo iš fašistuojančio Berlyno į įvykiams kunkuliuojantį Paryžių. Čia jis iš karto susidūrė su didžiule konkurencija. Mieste grūdosi daugybė talentingų fotografų. Nors ir daug fotografuodamas jis skurdo, todėl ryžosi avantiūristiniam žingsniui ir įkūrė fiktyvią fotografijos agentūrą, kurios vadovu pasiskelbė išgalvotą personažą Robertą Kapą.“

Paryžiaus kavinėse ši pora su visa įmana išmone skleidė gandus apie nepakartojamą, visur spėjantį užjūrio fotoreportazą asą ir visagalią Robertą Kapą. Žinoma, jie reikalavo, kad tokio meistro paslaugos būtų dosniai apmokamos. G. Taro puikiai vaidino agentūros prekybos agento ir sekretorės vaidmenis, o A. Fridmanas atliko kuklesnį agentūros laboranto vaidmenį ir tuo pat metu slapta fotografuodavo. Beje, Amerikoje ši pora Robertą Kapą reklavo jau kaip genialų prancūzų reporterį. Greitai aktyviai kuriama Roberto Kapos legenda davė laukiamų vaisių. Pasipylė rimti užsakymai, iš karštų pasaulio taškų žurnaluose pasirodė Roberto Kapos vardu pasirašyti fotografijos reportažai. Todėl kalbėti apie visapusę fotožurnalistą atsakomybę yra nuolat labai svarbu.

Manau, kad kiekvienas turi veikti tai, ką moka, ir atsakomybės perkėlimas menininkui ar fotožurnalistui neišsprendžia karo ar nelaimės priežasčių bei nepalengvina jų pasekmių. Kai susiduriama su realia gyvybės ir mirties akistata, bent mano nuomone, visuomet ir be jokios abejonės žmogus yra svarbesnis nei bet kokia nuotrauka ar kitas kūrinys. Kūrinys gali palikti nebent prisiminimą apie žmogų, bet jo paties, jo esybės nebeliks. Žuvęs žmogus jau nebesukurs naujų prisiminimų nei sau, nei kitiems.

Parodą „Kaukių balius“ Fotografijos muziejuje galite aplankyti iki 2023 m. sausio 15 d.

JUOKAS CIVILIZACIJŲ KARE

Dr. doc. Gintaras LAZDYNAS

Kino teatruose 1971 m. vasarą rodė lenkų filmą „Kanonieriaus Dolaso nuotyčiai“. Kas jį matė, iki šiol prisimena, kaip herojus prisistato esąs Gžegožas Bženčyščikievičius iš Chžanščyževoščycės ar, kasdamas tunelį pabėgti, neatsargiai nuverčia žemėn sargybos bokštą su sargybiniu. Salė lūžo iš juoko. Pokštai liktų pokštais, jeigu ne viena išskirtinė aplinkybė – herojus juos krečia nacių koncentracijos stovykloje. O tai jau ypatinga tema. Sovietinis žiūrovas nė nenutuokė, kad iš tikrųjų filmas vadinosi „Kaip aš pradėjau Antrąjį pasaulinį karą“ (1970), tad lenkų kritikai jį pavadino komiška karo istorija. Komiškumo nestokojo ir garsusis karinis-nuotykinis TV serialas „Keturi tankistai ir šuo“ (1966–1970).

Sovietiniam menui juoko stilistika netiko. Priešą jis vaizdavo tik kaip nevykėlį bukagalvį, turintį rimtų psichinių problemų, o saviškį – kaip plieninį nepalaužiamą didvyrį. Ko vertas vien naikinantis Olego Koševojaus žvilgsnis filme „Jaunoji gvardija“ (1948)? Žodis buvo skirtas naikinti, o ne vaizduoti. Herojinės emocijos ėmė slūgti tik praslinkus geriems dviem dešimtmečiams po karo. Jeigu „Pasakoje apie berniuką Kibaldžiuką“ (1964) priešas buržujus dar primena žolės smarkiai apsirūkiusį narkomaną, tai „Septyniolikoje pavasario akimirkų“ (1973) vokiečiams jau leista susigrąžinti fizinį ir intelektualinį žmogiškąjį pavidalą.

Ir vis dėlto laisvės, kokią sau leido lenkai – pasijuokti ne tik iš priešo, bet ir iš savęs, – sovietinė kinematografija niekada neįgijo. Apie karą buvo pasakojama rūsčiu veidu. Berniuko Kibaldžiuko stilistiką keitė herojinis – nugalėtojų – realizmas. Grandiozinės epopėjos „Išvadavimas“ (1968–1972) režisieriui Juriui Ozerovui aukščiausia valdžia nurodė karo istoriją pasakoti tik nuo persilaužimo 1943

m. ir neminėti pirmųjų dviejų neherojiškų metų. Užtat labai tiko vien mitologinį pagrindą turintis didžiadvasis Stalino atsakas į pasiūlymą nelaisvėn patekusį feldmaršalą Paulių iškeisti į Stalino sūnų Jakovą: „Feldmaršalo į kareivį nekeičiu!“ Keisti tada nebebuvo ką, nes Jakovas žuvo dar 1941 m. liepos 16 d.

Žmogus juokėsi nuo neatmenamų laikų. Juokas išskiria jį iš kitų gyvų būtybių, tačiau ne kiekvienam žmogui yra įkandamas dvasios brandą rodantis ironiškas pasaulio suvokimas. Kaip pastebėjo graikų filosofas Platonas, žmogus mėgsta išpūsti daiktų ir reiškinių svarbą ir, atitinkamai juos įvardydamas, labai iškreipia pasaulio vaizdą. Įvardijimui iš padebesių nuleisti į žemę buvo skirta ironija, kuri iš pradžių apibrėžta ne kaip stilistinė priemonė, o kaip pasaulėvokos bruožas – ironija yra sugebėjimas sokratiškai pasijuokti iš savęs. Aristotelis ironiją laikė apsimetinėjimu sumažinimo link, o Teofrastas pridūrė, kad „ironija yra savęs sumenkinimas žodžiais ir darbais“. Ji puikiai tiko pasijuokti ir iš tikrovės, kuri dėsi pernelyg rimta ir reikšminga.

Gimstant ironijos idėjai, tikrovė ir žodis žmogaus sąmonėje dar sudarė neperskiriamą vienovę. Jeigu griūdavo žodis, neišvengiamai griūdavo ir tikrovė. Ironija išardė šį monolitą, supriešino stilistinę ir leksinę žodžio reikšmę ir išryškino komišką efektą iš neatitikimo tarp tikrovės ir jos įvardijimo. Archajiškai sąmonei, tarkime, epo kūrėjui Homerui, tokia intelektualinė ekvilibristika dar buvo per sunki. Tačiau sugrįžti į archajišką būvį, kuriame žodžiui priskiriama maginė užkeikimo galia, nesudėtinga. Kai tik iškyla mirtinas pavojus, pavyzdžiui, karo metu, žmogaus psichika linksta nerti atgal į kolektyvinės sąmonės gelmes ir slėptis už pirmųjų gynybinių užtvarų. Žmogus nustoja juokauti ir ironizuoti. Jis ima gintis nuo realybės, užkeikdamas ją žodžiu.

Toks pavojus kilo ir Ukrainai, kai ją užpuolė Rusija. Logiška buvo tikėtis, kad ir ukrainiečiai ginsis amžių

► „Ironiškas žmogus neužkeikia tikrovės – jis ją įveikia. Jis nuplėšia kaukę nuo tikrovės ir neutralizuoja jos tragizmą.“

patikrintomis psichologinėmis priemonėmis ir berniuko Kibaldžiuko stilistika, tačiau karas ukrainiečių nenubloškė atgal į akmens amžių: liejantis nekaltų žmonių kraujo upėms ir skambant kraupioms žinioms apie rusų karių nusikaltimus, priešo atakas ukrainiečiai atremia už raketą galingesniu ginklu – ironija. Ironiškas žmogus neužkeikia tikrovės – jis ją įveikia. Jis nuplėšia kaukę nuo tikrovės ir neutralizuoja jos tragizmą. Tai stiprios dvasios požymis ir brandaus intelekto galia. Ar ne dėl to ukrainiečiai prezidentu ir išsirinko komiką, kad jis apnuogintų giluminę Rusijos esmę ir duotų jai tikrąjį vardą – Rusijos istoriją perrašytų kaip tragediją ir gyvulinį farsą?

Tarp karą reflektuojančių ukrainiečių (J. Sokolovas, D. Tankovičiaus, Jurijaus Didžiojo ir kitų) turbūt nerasiame tokių, kurie nenaudotų ironiškai sarkastiškos stilistikos: kone visi rimtu veidu savo pastebėjimus dalijantys apžvalgininkai (R. Cymbaliuk, I. Jakovina, A. Piontkovskis ir kiti) griebiasi ironijos ir sarkazmo, bet niekada neįkrinta į tą patologiškos neapykantos duobę, kurioje murkdosi rusų propagandos elitas (V. Solovjovas, M. Simonian, O. Skabejeva ir kiti), priešą naikinantys pirmąsias neapykantos tulžimi ir įnirtingai ieškantys tų baisių žodžių, kurie sukurtų jų geidžiamą, iš visų etinių ir moralinių rėmų iškrintančią tikrovę. Šis skirtumas neatsitiktinis. Į jį verta atkreipti dėmesį. Jis rodo, kad Ukrainos kare susidūrė du skirtingo brandos laipsnio kultūriniai tipai, ir patvirtina spėjimą, kuris vis garsiau skamba analitikų lūpose: vyksta ne paprastas karas – vyksta civilizacijų karas.

POETINĖS TERAPIJOS GALIA

Filosofas Jurgis DIELIAUTAS

Jūratė Sučylaitė, praktikuojanti terapeutė, psichiatrė, išleido originalią poetinės terapijos knygą „Gelmių šviesa“ (Jūratė Sučylaitė „Gelmių šviesa“, HOMO LIBER, 2022).

Gelmių šviesa – plati sąmonės metafora, kuri individualia ir kolektyvine raiška skaitytoją nuveda į atkuriantį kūrybos lauką. Gelmės randamos kūrybinėje, artimoje aplinkoje, organinėje erdvės ir laiko apsuptyje, asmeninėje menamoje atmintyje.

Autorė pati įvardija, kad šios knygos rašymas buvo būdas įveikti pandemiją, visai kitaip pristatyti daugybę kūrybinio požiūrio reikalaujančių klinikinių atvejų. Į juos ji pasižiūri per kultūros kritikos prizmę, kuri čia ir yra ta išplėstinė poetika, kur liga traktuojama kaip kultūrinės, socialinės komunikacijos sutrikimas.

Liga ar neganda žmogų izoliuoja, asmeniškai apriboja, atima visas tiesiogines atsivėrimo formas. Visi minėti negatyvūs poveikiai turi tam tikrą atsvarą ir autorė ją regi kūryboje. Yra psichikos gelmės gelbėjimo, atsivėrimo sau priemonė. Ji regima per poetinius atsivėrimus, platų poetinės praktikos lygmenį. Jis yra iš kelių komponentų.

Vienas iš jų – rašymo, sakymo, kalbėjimo lygmuo. Rašymo praktiką terapeutė supranta kaip klasikinę poetinį matmenį – mimezę, kartotę. Kitas lygmuo yra skaitymo,

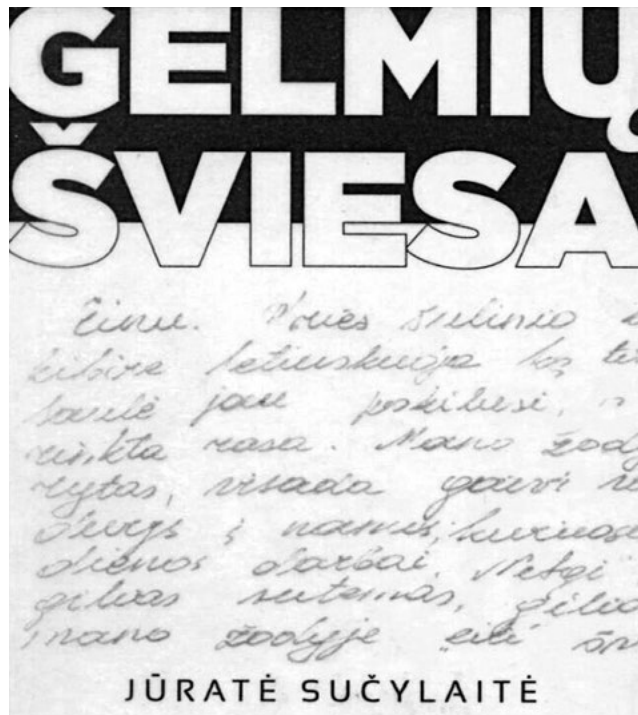
klausymo. Iš jo gimsta, susikuria reikiamas supratimo lygmuo. Prasmės, vidinės šviesos kaip resurso, rezervo lygmenyje vyksta atkūrimas. Prasmė dėl poetinio dėmesingumo arba atrandama, arba surenkama, sukuriamą.

Knyga, parašyta lengva esė forma, mus įveda į poetinės praktikos pasaulį, kuris įmantrus, imlus, gilus. Poezijos pasaulis – ne tik uždaro retorikos, privačios praktikos, bet ir daug ką atkuriantis, daug ką naujai atveriantis pasaulis. Poezija savo pirmine ir išplėstine prasme atveria gelmes. Kai užpuola, ištinka neganda, kai dingsta prasmė ir viltis, poezija atveria savo gelmes, kuriose – gydanti ir gyjanti šviesa.

Pati autorė pirmojoje knygos dalyje dalijasi reikšmingais poetinės praktikos situacijų fragmentais. Antrojoje dalyje autorė rodo pagalbą sau per poezijos atsivėrimą. Poetinė terapija, kaip meno terapijos forma, – naujas reiškinys, reikalaujantis perkelti į gydymo praktiką aibę humanitarinių žinių, mechaninį psichikos supratimą papildyti kultūros supratimu.

Požiūris į ligą čia – kultūrinio sutrikimo, neatitikimo, komunikacinio pasimetimo atvejis. Pro poetinę prizmę, poetinį tekstą ar suvokimą matoma žodinės sąveikos, dialogo plotmė. Ji tampa alternatyvų paieška, o ne tiesioginių direktyvų rinkiniu.

Knyga subtiliai apipavidalinta, dėmesingai inkrustuota puikiais Romo Klimavičiaus piešiniais. Ir tai yra sąmoningas pasirinkimas. Tie, kuriems poetinis terapeutės rodomas maršrutas nepakankamas, gali vadovautis knygos piešiniais. Poetinė terapija yra išeities rodymas poetinio dialogo būdu. Reikia rasti jungtį, prarastus jutiminius ryšius. Vienas iš jų yra žodinis ryšys. Žodinis pažeidžiamumas gali būti atstatomas per pačią poetinę kalbą. Vienas

► Jūratė Sučylaitė „Gelmių šviesa“, HOMO LIBER, 2022.

iš pirmųjų poetinės terapijos kriterijų yra kalbos jausmas, o tai yra ir poetinio mąstymo dalis.

Kitas svarbus kriterijus yra dėmesingumas. Dėmesio lavinimas, koncentracija ir sudaro dėmesingumą, atidumą, atpažinimo galimybes.

Dar svarbesnis kriterijus poetinėje terapijoje yra gamtojauta, nes tai yra sielos dalis. Savyje esanti pajauta turi sietis su aplinkos pajauta. Per poetinį žodį savi žodžiai apsisalo ir išsigrynina. Terapija veikia veidrodžio principu: išgirsti, suprasti, atspindėti.

SAKSOFONAS AR DIRIGENTO BATUTA? ABU!

Tomo Laugalio nuotr.

Salia gerbiamo maestro Sigito Vaičiulionio Šiaulių pučiamųjų orkestro koncertuose miestiečiai gali pastebėti kolektyvui diriguojantį Gediminą Brūzgą. Jis mielai pats groja saksofonu ir prisipažįsta, kad jam dirigavimas ir grojimas yra neatšiejami. Daugiau apie savo muzikinę veiklą ir ryšį su gimtuoju miestu papasakojo pats G. Brūzga.

– *Kaip ilgai tęsiasi Jūsų ir Šiaulių pučiamųjų orkestro bendradarbiavimas? Kaip atsidūrėte dirigento pozicijoje?*

Pats pradėjau groti orkestre saksofonu, o 2010 m., galiausiai baigęs mokslus Vilniuje, likau neabejingas gimtajam miestui – gavęs orkestro dirigento pareigas grįžau į Šiaulius.

– *Jūs visada lydi ir saksofonas. Kodėl būtent šis instrumentas patraukė dėmesį? Kas paskatino su saksofonu surišti ir tolesnį savo gyvenimą?*

Iš tiesų vaikystėje muzikos mokykloje pradėjau groti fortepijonu, kadangi mano mama yra pianistė. Pasimokęs ketverius metus, vieno koncerto metu pamačiau ir išgirdau saksofoną. Tuomet pradėjau mokytis juo groti ir nuo tada su šiuo instrumentu nebesiskiriu.

– *Ar grojimas saksofonu, ar dirigavimas jums arčiau širdies? Galbūt dirigavimas yra tik darbas, o grojimas – tai, ką ištis galėtumėte veikti neskaiciuodamas valandų?*

Abi veiklos neatšiejamos. Kartais diriguojant norisi pačiam reikiamai sugroti arba grojant – diriguoti visiems kitiems. Ir vienaip, ir kitaip galima atsiskleisti, interpretuoti kūrinį ir išreikšti save. Galbūt pačiam grojant tai lengviau padaryti, nes daugiau metų tuo užsiimu.

– *Grojate ir solo, ir su įvairiais kolektyvais. Kiek šiuo metu turite su grojimu susijusių veiklų, gyvujančių projektų?*

Man yra tekę groti tikrai įvairiose vietose ir vienam, ir su įvairiais kolektyvais. Šiuo metu turiu solo programą su Šiaulių pučiamųjų orkestru, laisvalaikio ruošiamą programą ir repetuojame su seniai įkurta lengvo džiazo kvinteto grupe „Open View“ – grojame žinomus džiazo standartus bei džiazo kryptimi aranžuotus populiariusius kūrinius. Grupės priešakyje turime charizmatišką vokalistą Evaldą Vaiką. Keli koncertai buvo filmuojami, todėl turime medžiagos vaizdo klipams. Žinoma, įvairiais kanalais stengiamės paskleisti žinią apie savo veiklą.

Taip pat esu parengęs programą su puikia dainininke Aurelija Čižauskaite. Kita man labai patikusi patirtis – projektas su Šiaulių dramos teatru, kai grojau spektaklyje „Geismų tramvajus“, dirbau su aktorais. Tai buvo proga atrasti save kitokioje scenoje.

– *Studijavote Lietuvos muzikos ir teatro akademijoje Vilniuje, tačiau pasirinkote dirbti ir kurti Šiauliuose. Kas lėmė tokį sprendimą?*

Mane traukė grįžti į gimtąjį miestą, pas savus žmones, gatves, norėjau čia kurti ir gyventi. Vil-

niaus šurmulys nesužavėjo, o Šiauliuose mačiau visas galimybes atrasti savo vietą ir atsiskleisti.

– *Su Šiaulių pučiamųjų orkestru dalyvaujate konkursuose, grojate visose svarbiausiose miesto šventėse. Kuo labiausiai didžiuojatės iš to, ką kartu su kolektyvu pavyko pasiekti?*

Džiaugiuosi, kad esame ir galime būti matomi mieste, koncertuose, bulvare, šventiškose eisenose, bažnyčiose ar net sporto renginiuose. Taip pat džiaugiuosi bendradarbiavimu su kitų miestų pučiamųjų orkestrais ir jų kvietimais į savo miesto šventes, orkestrų čempionatus, festivalius.

Tačiau didžiausiu kolektyvo pasiekimu laikau orkestro narių vieningumą, draugiškumą, norą būti bendruomeniškiems. Manau, visi eidami į darbą jaučiamės kaip radę antruosius namus.

– *Kolektyvas pajėgus išlaikyti aukštą profesionalumo lygį, tad yra nemažai potencialo daug nuveikti. Gal turite ambicingų planų ateičiai?*

Dirbdami su gerbiama maestro S. Vaičiulioniu, visada turime ambicingų planų, siekių, norime orkestrą vis pakylėti laipteliu aukščiau, atrasti tai, ko dar neatradome, išbandyti, ko neišbandėme.

– *Žvelgdamas į jaunimą Šiauliuose, ar matote ryškių talentų, kurie ateityje galėtų pakeisti nueinančių muzikų kartą?*

Be abejo, visada atsiras galingųjų pakeisti nueinančią kartą. Mieste yra gabių muzikantų, bendradarbiaujančių su kai kuriais orkestrais. Tiesa, kai kuriose pučiamųjų instrumentų pozicijose jaučiame stygių ir tai neramina. Vis dėlto tikiuosi, kad intensyvus orkestro dalyvavimas viešuose renginiuose ir matomumas įvairiose atvirose erdvėse skatins jaunimą domėtis instrumentine muzika, o kai kurios įkvėps ir pačius mokytis muzikos.

– *Ko norėtumėte palinkėti jaunam saksofonu pradedančiam groti žmogui?*

Bet koks pasirinktas kelias yra nelengvas, bet linkėčiau pasirinkus nesiblaškyti, užsispirti ir siekti savo tikslų, bendradarbiauti, bendrauti ir domėtis savo sritimi, naujovėmis.

Šis pokalbis yra interviu ciklo „Šiauliuose gimusi muzika“ dalis. Jo metu kalbinami penki Šiauliuose gyvenantys ir kuriantys muzikos profesionalai, kurie patys kuria ir atlieka muziką, išugdę ne vieną kartą muziką, garsinančių miesto vardą visoje šalyje ir už jos ribų. Šių pokalbių tikslas – atsukti rampos šviesas į išskirtinius ir be galo talentingus Šiaulių muzikus ir pristatyti juos platesnei auditorijai.

Už paramą rengiant šį pokalbį ciklą dėkoju Šiaulių miesto savivaldybei.

Grazina Montvidaitė

SU „TIRPSTANČIU LAIKU“ ATISISVEIKINTA GROJANT SIMFONIJAI

Nuo lapkričio 28 iki gruodžio 12 d. „Polifonijos“ mažojoje salėje buvo eksponuojama Šiaulių dailės mokyklos mokytojų Gitanos Kaltanienės, Irenos Šliuželienės ir Viliaus Šliuželio akvarelės tapybos darbų paroda „Tirpstantis laikas“.

Paroda neįprasta ne tik dėl to, kad švenčiamas jos uždarymas, bet ir dėl performanso, kuriuo tai padaryta. Gruodžio 12 d. įvykęs uždarymas paminėtas parodos autorių mokiniams išnešant eksponatus po vieną, skambant austrų kompozitoriaus Jozefo Haidno 45-ajai simfonijai.

Šis muzikinis kūrinys turi ir kitą pavadinimą – „Atsisveikinimo simfonija“. XVIII a. ji sukurta ir atlikta kaip užuomina mecenatui, jog orkestrui laikas iš atostogų grįžti į Vieną pas savo žmonas. Simfonijos paskutinėje dalyje visi muzikantai po vieną užpučia savo žvakes ir išeina.

„Kad niekada ta energija neišsektų ir kad visi vienas kitą palaikytume!“ – parodos uždaryme linkėjo Šiaulių dailės mokyklos pavaduotoja ugdymui Gedutė Grigaliūnaitė.

„Mes labai džiaugiamės gimusiu bendradarbiavimu. Manau, kad šis bendradarbiavimas bus ne pirmas ir ne paskutinis. Žinokit, kad jūsų mokykla, jūsų mokiniai ir jūs patys esat visada šiose patalpose laukiami“, – „Polifonijos“ vardu kalbėjo kultūrinių

veiklų organizatorė ir administratorė Gertrūda Gulbinaitė.

„Labai noriu nuoširdžiai padėkoti pirmiausia šių patalpų valdytojams, kad turi tokią puikią erdvę meno kūriniams ir susitikimams. Jaučiant bendrystę tarp mokyklų, biudžetinių įstaigų ir kūrėjų, labai džiaugiamės, kad tokia erdvė yra, nes jos labai greitai sunyksta. Puoselėkit, saugokit! Iš tikrųjų noriu nuoširdžiai padėkoti ir autoriams“, – sakė Šiaulių miesto savivaldybės Kultūros skyriaus vedėja Daina Kinčinaitienė.

Susirinkusiesiems dėkojo viena iš parodos autorių Irena Šliuželienė. Ji teigė, kad tirpstantis laikas ypač jaučiamas kalėdiniu laikotarpiu: „Iš tiesų pati didžiausia dovana yra mūsų laikas, kurį skyrėme vienas kitam. Ir tas tirpstantis laikas – Advento laikotarpis: mes ateinam į Kalėdas. Laikas tirpsta ir mes patys negalim atsisėbėti: atrodo, ką tik buvo ir vėl iš naujo. Tada bandom pasimatuoti, pasisverti, kartais pažiūrime į pasą, tiesa, bet širdis tai spurda! Norisi visų šitų gražių dalykų.“

Autorė pasakojo, kad visi eksponuoti darbai yra sukurti vasarą. Ji prisipažino, kad abu su Viliumi dabar yra šiek tiek nutolę ir tik stebi šalia dirbančius akvarelės meistrus – patys lipdo šamoto skulptūras. „Tada neištvėrę grįžtam ir patyliukais iš ambicijos vis tiek bandom lieti, daryti, pasidžiaugti vandeniu ir spalvomis, kurias bandom kažkiek suvaldyti ir kažką pamatyti“, – priduria Irena.

Audronio Rutkausko nuotr.

► **Netikėtai.** Uždarymas paminėtas parodos autorių mokiniams išnešant eksponatus po vieną, skambant austrų kompozitoriaus Jozefo Haidno 45-ajai simfonijai.

Autorė itin džiaugėsi „Polifonijos“ erdve: „Jau turbūt daugelis matė mūsų darbus Kaune, bet kita erdvė, kita aplinka – tokia kamerinė, jauki – duoda savo spalvą, savo džiugesį. Buvo įdomu ir patiems pasižiūrėti, kaip darbai atrodo kamerinėje aplinkoje ir kaip mes derame vieni šalia kitų.“

I. Šliuželienė baigdama pabrėžė, kad kiekvienas turėtų subjektyviai priimti tai, ką mato, ir jeigu tai jam kažką duoda, įkvėpia, suteikia džiugesio ar motyvacijos, „tai turbūt ir yra pats didžiausias parodos derlius, kurio galime tikėtis.“

Vaizdo įrašą rasite Etaplius.lt portale:

ŠIAULIŲ ISTORIJS MUZIEJUJE ATIDARYTA ATVIRŲ SAUGYKLŲ EKSPOZICIJA

Prieš didžiąsias metų šventes Šiaulių istorijos muziejus (Aušros al. 47) atidarė atvirų saugyklų ekspoziciją – itin turtingus „Aušros“ muziejaus rinkinius. Tarp jų – patys reikšmingiausi etnografijos bei dailės skyrių eksponatai, muziejaus aukso fondas: senosios liaudies skulptūros, keramikos, liaudies tapybos darbai, geležinės kryžių viršūnės, namų apyvokos bei buities daiktai, tekstilė ir kita.

Senosios liaudies skulptūros rinkinyje saugomi 1 200 tradicinės liaudies skulptūros ir mažosios architektūros eksponatų, kurių didžioji dalis buvo surinkta tarpukaryje per ekspedicijas Šiauliu, Kelmės, Pakruojo, Joniškio, Raseinių, Mažeikių, Skuodo rajonuose ir kitose vietovėse. Tai ne tik gausus, bet ir labai vertingas XVIII–XX a. rinkinys, kuriame dominuoja nukryžiuotojo, pietos, Švč. Mergelės Marijos, šv. Jono Nepomuko, rūpintojėlio ir kiti siužetai. Ekspozicijoje išvysime dievdirbio Gaudento Rimdeikio (1871–1945), gyvenusio Gruzdžių valsčiaus Norvaišių kaime, darbus – 14 pietų ir 13 kitų siužetų skulptūrų, Augustino Patockio (1852–1945), savo kūriniams garsėjusio Telšių, Luokės, Užvenčio ir kitose apylinkėse, – tris pietas, šv. Agotą, Mariją Maloningą, Vincelio Mockaus, Vinco Malioriaus, Juozo Daukinto ir kitų autorių, kūrusių tarpukario Lietuvoje, darbus.

Rinkinyje išsiskiria savamokslio skulptoriaus kunigo Antano Rimavičiaus (1865–1933) kūrinių kolekcija. Jo kūryba – savita ir originali XIX a. pab.–XX a. pr. lietuvių ir latvių liaudies kultūros atšaka. Muziejuje saugomi 133 A. Rimavičiaus kūrinių. Tai – pietos, nukryžiuotieji, Kristaus statulėlės, Madona su kūdikiu, Dievo Motina, šv. Kazimieras, šv. Juozapas ir Kryžiaus kelio stotys.

Tapybos rinkinyje saugoma apie šimtą XVIII a.–XX a. pr. senosios sakralinės liaudies tapybos kūrinių, kuriuos tapė savamoksliai ir šiek tiek pasimokę mėgėjai. Populiariausi Jėzaus ir Marijos siužetai. Paveiksluose šventieji nutapyti tiksliai, kaip reikalauja ikonografinis kanonas, su atitinkamais atributais, kartais nusižengiant tik kolorito reikalavimams. Tapyta aliejiniais, klijiniais, temperos dažais ant lentos, skardos, drobės ar popieriaus, paveikslai kabinti namuose, klėtyse, dėti į koplytėles, koplytstulpius, stogastulpius, jais puošti bažnyčių altoriai. Beveik visos išlikusios senosios lietuvių liaudies tapybos autorystė nežinoma,

nes nurodyti autoriaus pavardę nebuvo įprasta.

Atvirų saugyklų ekspozicijoje dėmesį patrauks ir XIX–XX a. senoji ir profesionalioji keramika bei XX–XXI a. tautodailė – nuo puodų, dubenų, vazų iki nedegto molio skulptūrėlių, švilpukų. Itin unikali eksponuojama ąsočių kolekcija.

Lankytojai išvys gausiai ornamentuotas prieverpstes, rankšluostines, tekstilės dirbinius. Tautiniai sijonai, marškiniai, liemenės, juostos, kaklaraiščiai, pirštinės, šiaudinės skrybėlės ir kitos aprangos detalės liudija tų laikų moterų nagingumą bei kūrybingumą. Išskirtiniai šios grupės eksponatai – rašytojos Šatrijos Raganos tautinis kostiumas bei muziejaus įkūrėjo Pelikso Bugailiško ryštas kaklaraištis. Čia pat ir didesnės apimties eksponatai – nuo kraičio skrynių iki spintų, indaujų, kėdžių. O kur dar gausios Užgavėnių kaukių, margučių kolekcijos.

Pirmuosius Šiaulių „Aušros“ muziejaus rinkinius sudarė steigėjų ir kitų Šiaulių inteligentų suaukotos asmeninės kolekcijos (1923–1928 m.). Plečiantis muziejaus veiklai, pradėtos rengti ekspedicijos, per kurias buvo surinkta daug etnografinių artefaktų ir kitos medžiagos, kuri vėliau tapo etnografiniu archyvu, neįkainojamu etnologijos, istorijos ir kitų mokslų studijų šaltiniu.

Didžioji dalis eksponatų iki šiol buvo saugomi uždaroje „Aušros“ muziejaus saugyklose ir plačiai visuomenei buvo pasiekiami tik skaitmeniniu pavidalu arba trumpalaikėse parodose. Baigus istorinio muziejaus pastato rekonstrukciją, sukurta moderni atvirų saugyklų ekspozicija, leidžianti išvysti nuo pat muziejaus įkūrimo 1923 m. iki šių dienų sukauptus eksponatus, iliustruojančius „Aušros“ muziejaus ir mūsų krašto istoriją.

Šiaulių „Aušros“ muziejus, rekonstruodamas pastatą, išsikėlė tikslą įrengti modernias istorijos ir archeologijos ekspozicijas, paremtas gausiais muziejaus rinkiniais, ir edukacines zonas, leisiančias praplėsti ekspozicijas kontekstinėmis veiklomis bei giliau pajauti atitinkamą istorinį laikotar-

Šiaulių istorijos muziejaus nuotraukos.

pį. Nenuostabu, kad, vos atidarius muziejų, jame gausiai lankosi moksleivių grupės. Čia jų laukia amatų mokyklos, tarpukario pradžios mokyklos klasės, archeologinių edukacijų erdvės. Lankytojus kviečia ir moderni parodų-renginių salė, kurioje vyksta įvairi muziejinė veikla.

Į šį pastatą, 1932 m. pastatytą pagal šiauliečio architekto Vlodo Bitės projektą mokyklos reikmėms, Šiaulių „Aušros“ muziejus įsikėlė 1933 m. Įrengta antroji muziejaus ekspozicija, vyko turininga muziejinė veikla. 1944 m. pastatas smarkiai nukentėjo, po karo buvo suremontuotas, jame veikė mokykla. Muziejui pastatas grąžintas 1966 m. Muziejinė veikla jame nebeutūrėjo, buvo įrengtos archeologijos, etnografijos ir istorijos ekspozicijos, vėliau –

edukacinės erdvės, eksponuotos parodos. Iki šiol muziejus buvo žinomas Šiaulių „Aušros“ muziejaus Edukacijos centro pavadinimu, baigus rekonstrukciją 2022 m. pavasarį, jis atvėrė duris kaip Šiaulių istorijos muziejus.

Projektas „Šiaulių „Aušros“ muziejaus Edukacijos centro pastato rekonstrukcija“ finansuotas iš Europos Sąjungos Regioninės plėtros fondų ir Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto. www.esinvesticijos.lt

Kuriame
Lietuvos ateitį

2014–2020 metų
Europos Sąjungos
fondų investicijų
veiksmų programa

AR SUNKU BŪTI JAUNAM? MARTYNOS JAN PAVEIKSLŲ HEROJĖS IEŠKO ATSAKYMŲ

„Mano kūrybos laukas – žmogaus patirčių įvairovė, – sako jonavietė menininkė Martyna Jan. – Galbūt tie išgyvenimai, kurie yra mano viduje, labiausiai įkvepia kelti klausimus. Daugeliui atrodo, kad jaunystė – ganėtinai lengvas laikotarpis. Bet ar gali būti lengva, kai kiekvieną dieną tavęs tyko nauji iššūkiai, pamokos, pokyčiai ir kiti dar nematyti dalykai? O jeigu jie ne visai teigiami? Kaip išgyventi jaunystę nuolatinėje euforijoje, jei viską patiri pirmą kartą?“

Martynos Jan asmeninio archyvo nuotrauka

► Martyna Jan parodoje „Ar lengva būti jaunam?“.

Beveik pusę lapkričio Lietuvos dailininkų sąjungos galerijoje S_IN Šiauliuose viešėjo jaunosios kartos menininkės piešinių ir tapybos paroda, o iškalingos herojų akys iš paveikslų klausiamai smigdavo į lankytojus.

Susitikimas su autore

Su parodos autore Martyna kalbamės, kol gausus būrys jos kolegų iš Jonavos viešosios bibliotekos apžiūrinėja paveikslus, vienur atpažįsta pačios autorės veidą, kitur spėlioja, kol išsiaiškina, kad tai pusėsėsėrė. Iš pirmo žvilgsnio tai spalvingi paveikslai, kokius pašo paauglės: saldus veidelis, didžiulės rytietiškos akys, graži suknytė su nėrinukais... Pastabesnės mo-

terys aikčioja, koks išraiškingas judesys, kaip fotografiškai tiksliai plaikstosi spalvos, šešėliai, faktūros. Įsižiūrėjus atidžiau, stebina preciziškas piešinys. Nepaprastai kruopštus darbas, romantiška dvasia. Dailininkė greitakalbe žeria atsakymus – vos spėji gaudyti mintis.

– *Jūsų paveiksluose – žavių merginų portretai, moteriškumas ir vidinė jėga. Rodos, modelis tuoj atgis, išsivers iš rėmų. Jaunystės kultas?*

– Portretais siekiu atskleisti jauno žmogaus požiūrį į pasaulį. Man labai patinka piešti portretus ir vaizduojami personažai daug kuo siejasi su manimi pačia. Esu piešusi vyrų, bet nukišau, gal dar sugrįšiu. Mano herojės tokios, kokia buvau ar norėčiau būti aš. Stengiuosi rasti priemones, kurios padėtų išreikšti moteriškumo, grožio, dvasingumo ir žmogiškumo supratimą.

Tapydama žvelgiu į savo pačios jausmus, patirtis. Man svarbu atskleisti išgyvenimus, pojūčius, savastį: kokia esu šiame gyvenimo etape ir kodėl, ko pasiekiau, ko nepasiekiau, kokia esu dabar. Kartais ne tik tapau – savo išgyvenimus mėgstu užrašyti. Pamąstymus esu sudėjusi į knygelę.

– *Knygelėje jūs labai griežta sau, savikritiška. Tuo pačiu tarsi atveriate, kaip sunku pasaulyje prisitaikyti paaugliui, kaip jautriai išgyvenama kiekviena smulkmena.*

– Nuo vaikystės save analizuoju. Esu aprašiusi keletą įsiminusių dalykų, pavyzdžiui, nesėkmingą konkursą, po kurio ėmiau lyginti save su kitomis mergaitėmis, tapau tyli, užsisiklėndusi, baili, o jeigu man kas nors pasisekdavo, manydavau, kad tikriausiai nebuvo iš ko rinktis. Jaunimas skaudžiai išgyvena neteisybę ir nesėkmę, ilgai save graužia už klaidas ir dar labiau klysta. Dėl to ir manau, kad jaunam būti nelengva.

Yra tokia teorija, kad žmogaus gyvenimą galima suskirstyti į etapus. Kiekviename eta-

pe įgyjami gebėjimai, kuriuos pasitelkdamas žmogus turi pateisinti aplinkos jam iškeltus socialinius lūkesčius. Jeigu žioplinėsi ir neįgysi tam tikro gebėjimo, neišpildysi pateiktų lūkesčių, kitas etapas, natūralu, eisis sunkiau. Čia visai kaip kompiuterinis žaidimas: jei susimovei ankstesniame lygyje, vargu ar lengvai pereisi vėlesnį.

Žaviuosi žmogumi, kuris atsidūrė ribinėje situacijoje. Iš sudėtingų etapų stengiuosi pasimokyti, išanalizuoti padarytas klaidas ir judėti toliau. Žinoma, tai skamba paprasčiau, negu yra realybėje, tačiau viskas ateina su patirtimi ir laiku. Laimei, pozityvo ima daugėti.

Visą interviu rasite **Etaplius.lt** portale:

► Parodos meno erdvėje S_IN eksponatai.

etaplius

„Kvadratas. Meno teritorija“
Nemokamas savaitraščio „Etaplius“ priedas
Leidžiamas nuo 2022 m. sausio 28 d.
Tilžės g. 74, LT-78140, Šiauliai.
Įm. k. 300618252.
PVM kodas LT100002852714.

Leidžia VšĮ „Šiauliai plus“ kartą per mėnesį –
paskutinį kiekvieno mėnesio penktadienį.
9 000 egz.

Leidinyi platinamas kartu su
savaitraščiu „Etaplius“.
Leidinių galima rasti partnerių įstaigose.

www.etaplius.lt
Redakcija: redakcija@etaplius.lt
Reklama: reklama@etaplius.lt
Tel. 8 700 12 161.
Direktorė Giedrė Brazlauskaitė.

Vyr. redaktorė Oksana Laurutytė.
Dizainerė Emilija Sasnauskaitė.
Kalbos redaktorė Elena Monkutė.

Rėmėjai:

Partneriai:

ŠIAULIŲ
SKYRIUS

FOTOGRAFIJOS
MUZIEJUS

ŠIAULIŲ
KULTŪROS
CENTRAS

VALSTYBINIS
ŠIAULIŲ
DRAMOS
TEATRAS

polifonija
choras

ŠIAULIŲ MENŲ MOKYKLA

ŠIAULIŲ APŽVALGOS
CENTRAS

Dėlai

ŠIAULIŲ DAILĖS GALERIJA, ŠIAULIAI ART GALLERY

Kviesiniai autoriai:

Lietuvos dailės teoretikas,
kritikas Virginijus Kinčinitis;
humanitarinių mokslų daktaras
docentas Vigmantas Butkus;
vizualiųjų menų asociacijos „Anima Mundi
Academy“ filosofas Jurgis Dieliautas.

„Kultūra yra plonytis sluoksnelis,
kurį gali ir lietus nuplauti.“
Erichas Marija Remarkas

Kad lietus nenuplautų, tapkite
KVADRATO sergėtoju!

Jūsų parama bus skirta kultūros leidiniui
„Kvadratas. Meno teritorija“ stiprinti.
Gavėjas: VšĮ „Šiauliai Plus“,
paramos sąskaita: LT567300010098028897,
AB „Swedbank“.
Kaip paskirtį nurodykite: „Parama Kvadratui“.